

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ВНЗ В УКРАЇНІ

© 2015 САЛО А. В.

УДК 331.52-053.81(477)

Сало А. В. Проблеми працевлаштування випускників ВНЗ в Україні

Метою статті є дослідження стану працевлаштування молоді в Україні. Молоді спеціалісти розглядаються як особливий сегмент ринку працевлаштування. Проаналізовано основні тенденції, стан і динаміку розвитку ринку праці випускників ВНЗ. Проведено аналіз чинної законодавчо-правової бази регулювання зайнятості молоді, досліджено основні проблеми забезпечення зайнятості випускників вищих навчальних закладів та підвищення рівня їх конкурентоздатності на ринку праці. Привернуто увагу до проблем взаємовідносин випускників та роботодавців. Здійснено комплексне дослідження ринку праці України в контексті працевлаштування випускників ВНЗ. Проаналізовано динаміку кількості та частки молоді у складі економічно активного населення України, показники зайнятості молоді, визначено сфери діяльності, які є найбільш привабливими з точки зору молоді. Акцентовано увагу на проблемі нестабільності економіки країни та її впливу на працевлаштування випускників. Запропоновано пріоритетні напрямки розвитку ринку праці випускників ВНЗ на сучасному етапі розвитку країни.

Ключові слова: зайнятість молоді, працевлаштування, випускники, роботодавці, ринок праці, конкурентоздатність випускників.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 23.

Сало Анастасія Василівна – аспірантка кафедри фінансів та планування, Кіровоградський національний технічний університет (пр. Університетський, 8, Кіровоград, 25006, Україна)

E-mail: Anastasiavs1991@gmail.com

УДК 331.52-053.81(477)

UDC 331.52-053.81(477)

Сало А. В. Проблемы трудоустройства выпускников ВУЗ в Украине

Целью статьи является исследование состояния трудоустройства молодежи в Украине. Молодые специалисты рассматриваются как особый сегмент рынка трудоустройства. Проанализированы основные тенденции, состояние и динамика развития рынка труда выпускников вузов. Проведен анализ действующей законодательно-правовой базы регулирования занятости молодежи, исследованы основные проблемы обеспечения занятости выпускников высших учебных заведений и повышения уровня их конкурентоспособности на рынке труда. Привлечено внимание к проблемам взаимоотношений выпускников и работодателей. Осуществлено комплексное исследование рынка труда в Украине в контексте трудоустройства выпускников вузов. Проанализирована динамика количества и доли молодежи в составе экономически активного населения Украины, показатели занятости молодежи, определены сферы деятельности, которые являются наиболее привлекательными с точки зрения молодежи. Акцентировано внимание на проблеме нестабильности экономики страны и ее влияния на трудоустройство выпускников. Предложены приоритетные направления развития рынка труда выпускников вузов на современном этапе развития страны.

Ключевые слова: занятость молодежи, трудоустройство, выпускники, работодатели, рынок труда, конкурентоспособность выпускников.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Библ.:** 23.

Сало Анастасия Васильевна – аспирантка кафедры финансов и планирования, Кировоградский национальный технический университет (пр. Университетский, 8, Кировоград, 25006, Украина)

E-mail: Anastasiavs1991@gmail.com

Salo A. V. Problems of Graduates' Employment in Ukraine

The article is aimed at a study of employment of young people in Ukraine. Young specialists are considered as a special segment of the employment market. The main trends, status and dynamics of the labor market for graduates were analyzed. An analysis of the current legal framework for regulating the employment of youth has been conducted, the main problems of employment of university graduates and increasing their competitiveness in the labor market have been researched. Attention is drawn to the problems of relationships of both graduates and employers. A comprehensive study of the labor market in Ukraine in the context of college graduates' employment was carried out. Dynamics of the number and proportion of youth in the composition of the economically active population of Ukraine as well as the youth employment indicators have been analyzed, the areas of activities that are most appealing according to the views of young people have been determined. The problem of instability of the country's economy and its impact on the graduates' employment has been emphasized. Priority directions for development of the graduates' labor market at the present stage of the country's development have been suggested.

Key words: youth employment, employment, graduates, employers, labor market, competitiveness of graduates.

Pic.: 1. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 23.

Salo Anastasiia V. – Postgraduate Student of the Department of Finance and Planning, Kirovograd National Technical University (pr. Universytetskyi, 8, Kirovograd, 25006, Ukraine)

E-mail: Anastasiavs1991@gmail.com

Питання працевлаштування випускників є вкрай болючою темою як для вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ), так і для держави. На думку Л. І. Лазор [1, с. 11], одним з найважливіших напрямків ефективної політики зайнятості є розвиток трудової діяльності молоді шляхом сприяння її працевлаштування. Априорі, перспектива працевлаштування є логічним і очікуваним результатом закінчення ВНЗ, однак випускники й надалі залишаються найбільш вразливою до безробіття та соціально нестійкою верствою населення.

Проблемі працевлаштування випускників у своїх працях приділяли увагу такі науковці, як В. О. Вирина [2], Л. І. Лазор [1], Т. О. Разумова [3], А. С. Якубова [4] та інші. Науковці зазначають, що реалізація права молоді на працю – це безпосереднє втілення розпоряджень та

можливостей, що закріплені у правових нормах життя з метою задоволення інтересів та потреб молодих громадян у сфері трудового права. Виходячи із цього, можна стверджувати, що сам процес реалізації права молоді на працю уособлює не просто правові норми на папері, але й здатність втілити їх у життя [4, с. 633].

Процес працевлаштування являє собою реалізацію отриманих знань і навичок. При цьому варто пам'ятати, що отримані знання є лише підґрунтям, «фасаду» особистості, як якісного працівника, формується низкою конкретних характеристик. Це, у першу чергу, здібність до найефективнішого застосування отриманих знань, бо самі по собі знання не мають майже ніякої цінності при невмінні застосовувати їх. Варто враховувати також, що, навіть маючи неабиякі інтелектуальні здібності, пошук

роботи може стати проблемою через брак індивідуальних характеристик, таких як ділові, моральні та особистісні якості. Організаторські здібності, ініціатива, наполегливість, дисциплінованість та інші якості є довершальним штрихом у становленні працівника. Разом з тим, виходячи на ринок праці, молоді спеціалісти залишаються з проблемою пошуку робочого місця сам на сам.

Слушним є зауваження Т. О. Разумової [3, с. 17], що випускників ВНЗ слід розглядати як окремих сегмент ринку праці, оскільки він характеризується рядом специфічних рис:

- ✦ особливості робочої сили, такі як наявність вищої освіти, відсутність або недостатність досвіду роботи, нерозвиненість навичок пошуку роботи і неадекватність самооцінки;
- ✦ своєрідність попиту на випускників ВНЗ з боку роботодавців, акценти та пріоритети їх вимог до знань, до особистісних якостей (мобільність, ентузіазм, відкритість до нових знань та ідей), орієнтація на репутацію ВНЗ як показник якості його випускників;
- ✦ присутність відповідних інститутів, що регулюють даний сегмент ринку праці.

Контроль за працевлаштуванням молоді незмінно є одним з обов'язків держави. В Україні даний напрям роботи керується через низку нормативно-правових актів, таких як: Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням» [5], Кодекс законів про працю України [6], Закон України «Про зайнятість населення» [7], Указ Президента України «Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів» [8] та ін.

Враховуючи той факт, що всі вищеперелічені нормативно-правові акти були прийняті в минулому столітті, не має сенсу говорити про їх моральну застарілість. Сьогодні українське суспільство потребує оновлення підходів до організації працевлаштування молоді. З огляду на це державою було ініційовано прийняття низки положень та додатків до законів, покликаних сприяти стабілізації ситуації на ринку праці молоді. Так, Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [9] вказано, що «державна забезпечує працездатній молоді надання першого робочого місця на строк, не менший двох років після закінчення або припинення навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах...». При цьому варто підкреслити, що дане положення є прерогативою тільки тих осіб, підготовка яких здійснюється за державним замовленням. Окрім цього, у законі не вказано подальших дій у разі відсутності вільних робочих місць на підприємстві.

Напруженими залишаються відносини між випускниками ВНЗ та роботодавцями. Підґрунтям взаємонепорозуміння з боку працедавців виступають необ'єктивні запити щодо стажу роботи, а з боку випускників – небажання працювати на низьких посадах, через

переоцінку власних здібностей та вмінь. Для нормалізації відносин між випускниками та роботодавцями на ринку праці доречним було б прийняття закону, який би встановлював відповідні норми та регулював взаємовідносини між роботодавцями та шукачами роботи.

Втім, ключову роль у загостренні відносин між випускниками та роботодавцями відіграє економічна нестабільність в країні.

Асоціація з ЄС стане ключовим важелем стабілізації економіки України та ринку праці зокрема. З одного боку, це приведе до організації низки нових робочих місць, тоді як з іншого – до істотного підвищення стандартів виробництва, а також збільшення конкуренції на ринку. Таким чином, низка слабких фірм витіснить сильніші, що призведе до скорочення співробітників. Передбачається, що Асоціація з Євросоюзом задасть вектор, який буде спрямований на збільшення мобільності наших співвітчизників, переважно молодих спеціалістів, і трудову міграцію українських співробітників у країні ЄС, підвищуючи, таким чином, можливості їх працевлаштування на європейському ринку праці [10].

Основною причиною безробіття серед випускників, виділеною експертами з працевлаштування, є перша поява на ринку праці. Протягом останніх 10–12 років випускники вишів нерідко самостійно вирішують проблеми, пов'язані з працевлаштуванням після закінчення навчання. Непередбачуваність ринку праці, відсутність повної та достовірної інформації про вакансії, надлишок випускників деяких спеціальностей призводять до того, що молодий спеціаліст стає на облік у службі зайнятості або ж сам, використовуючи свої здібності, шукає роботу. Нерідко він змушений влаштуватися на роботу не за спеціальністю і заново перенавчатися, що веде до витрати як його власних коштів, так і коштів держави і роботодавця [2, с. 11].

Згідно з офіційними даними Державної служби зайнятості України кількість безробітних з кожним роком зменшується. Так, за даними Державної служби статистики України, середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15–70 років у I півріччі 2014 р., порівняно з відповідним періодом 2013 р., зменшилась на 30,9 тис. осіб (табл. 1) [11].

За останні п'ять років частка молоді у складі економічно активного населення постійно скорочувалась, поки у 2014 р. не досягла відмітки в 8264,7 тис. осіб у порівнянні з 8584,3 тис. осіб у 2010 р., тим самим зменшившись на 319,6 тис. осіб.

Аналіз показників зайнятості та безробіття молоді виявляє протилежно пропорційний зв'язок. Показники зайнятості молоді, незважаючи на різні вікові групи, з кожним роком зменшуються, тоді як аналогічні показники безробіття характеризуються вкрай швидкими темпами зростання. З 2005 р. частка безробітної молоді вікових груп значно зросла, особливо цей процес торкнувся групи 15–24 років, де дані показники збільшились майже вдвічі – з 14,9% до 23,1% до економічно активного населення (табл. 2).

Динаміка кількості і частки молоді у складі економічно активного населення в Україні

Показник	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Економічно активне населення, тис. осіб	22150,3	22051,6	22056,9	22011,5	21 980,6
у т. ч. молодь віком 15–34 років, тис. осіб	8584,3	8423,7	8425,9	8387,2	8264,7
у % до економічно активного населення	38,7	38,2	38,2	38,1	37,6

Джерело: складено за даними: [12 – 17].

Таблиця 2

Показники зайнятості молоді за 2005–2014 рр.

За віковими групами	Показники зайнятого населення, % до економічно активного населення			Показники безробіття, % до економічно активного населення		
	2005	2010	2014	2005	2010	2014
15–24 роки	34,2	33,5	29,5	14,9	17,4	23,1
25–29 років	75,2	72,0	71,6	7,6	9,9	11,1
30–34 років	78,6	78,1	74,9	6,7	7,8	9,3

Джерело: складено за даними: [17].

Найбільш привабливими напрямками діяльності для молодих спеціалістів виявились промисловість, торгівля, освіта, фінансова діяльність та охорона здоров'я. Ці сфери є лідерами за часткою зайнятої молоді. Так, у сфері торгівлі відсоток молоді до загальної кількості працівників становить 53,1%, а у сфері фінансової діяльності – 58,7% (табл. 3).

Майже всі зазначені напрямки діяльності мають позитивну тенденцію до зростання показників зайнятої молоді. За останні десять років, тільки сфери транспорту, поштової та кур'єрської діяльності а також охорони здоров'я мають незначну тенденцію до зниження (на 30,3 тис. осіб та 25,6 тис. осіб відповідно).

За офіційними даними, серед молодих спеціалістів, які одразу по закінченню ВНЗ отримали направлення на роботу, у 2013/14 н. р. числиться 156 473 особи, що в порівнянні з 2010/11 н. р. на 25 469 осіб менше (табл. 4). Проте у відсотковому значенні цей показник залишається майже незмінним, якщо не враховувати незначні коливання (27,2% – 27,8%). Фінансування державою навчання таких осіб також з кожним роком зменшується.

Так, у 2010/11 н. р. кількість випускників, які навчалися за рахунок державного бюджету й отримали направлення на роботу, становила 134 881 осіб, тоді як у 2013/14 н. р. ця цифра скоротилась до 120 654 осіб.

Аналіз неформальної зайнятості населення свідчить, що у більшості випадків молодіжний характер неформальної зайнятості представлений у формі заробітку в процесі здобуття освіти. При цьому, у I півріччі 2014 р. серед неформально зайнятого населення понад дві третини (67,4%) припадало на осіб, які мали професійно-технічну та повну загальну середню освіту, у той час, як серед офіційно зайнятого населення переважали особи, які мали повну вищу освіту (61,4%) (рис. 1).

Аналізуючи ці та інші показники, варто враховувати той факт, що вони мають бути представлені з урахуванням нестабільної економічної ситуації в Україні. Зваживши на те, що внаслідок вкрай несприятливих обставин останнього року в Україні велика кількість підприємств змушена була піти на значні скорочення персоналу, а деякі організації взагалі припинили свою діяльність, така картина йде в розріз із державною ста-

Таблиця 3

Найбільші сфери діяльності по кількості зайнятої серед працівників молоді

Сфери діяльності	усього, тис. осіб		% до облікової кількості штатних працівників	
	2005/06	2013/14	2005/06	2013/14
Промисловість	1086,5	895,3	31,6	33,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	330,6	494,5	46,9	53,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	289,6	259,3	28,7	31,6
Фінансова та страхова діяльність	118,0	181,0	50,0	58,7
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	213,5	223,2	36,3	35,7
Освіта	409,6	429,4	24,3	24,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	372,6	347,0	28,0	27,5

Джерело: складено за даними: [17].

Випусники ВНЗ, які отримали направлення на роботу

Рік	Чисельність випусників, які отримали направлення на роботу		З них навчалися за рахунок коштів бюджету, осіб	
	Усього, осіб	У % до загальної кількості випусників	державного	місцевих
2013/14	156473	27,2	120654	17950
2012/13	167932	27,4	127847	19744
2011/12	170285	27,2	129615	18311
2010/11	181942	27,8	134881	18267

Джерело: складено за даними: [18–21].

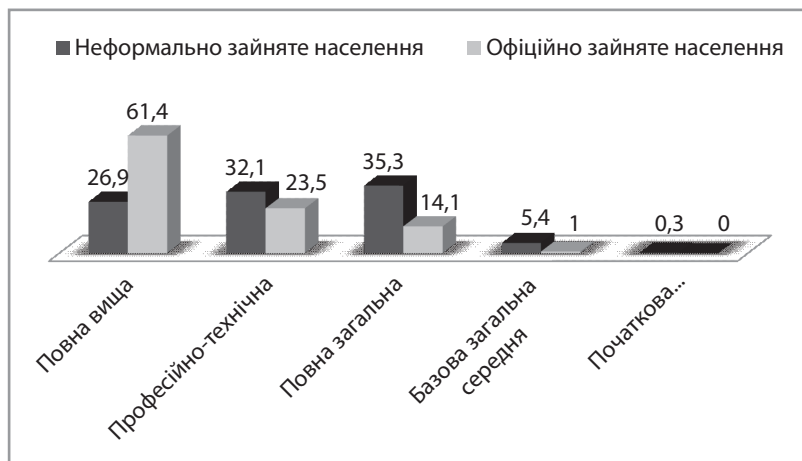

Рис. 1. Формальна та неформальна зайнятість населення за освітою у I півріччі 2014 р. [17]

тистикою. Найбільш вірогідним поясненням даного непорозуміння є зміна якісної характеристики робочих місць. Мається на увазі, що більшість звільнених працівників перейшли на менш оплачувану, примітивнішу роботу, щоб хоч якось підтримувати власне фінансове становище. Згідно з опитуванням, проведеним Дослідним центром Міжнародного кадрового порталу hh.ua в поточному році, 19% компаній, представлених на ринку праці України, заявили про рішення скорочення персоналу, 33% вирішили орієнтуватись по ситуації [22]. Вірогідно, під звільнення підпадуть найбільш незахищені групи працівників – люди пенсійного віку та молодь. Об'єктивно, хитке положення молодих спеціалістів обумовлене великою кількістю факторів: відсутність досвіду, здатності застосовувати здобуті знання, завищені вимоги до робочого місця тощо. Стосовно останнього, на запитання про бажане місце роботи випусники переважно називають відомі світові компанії. Таке прагнення є позитивною характеристикою особистісних амбіцій, але при цьому не варто забувати про відповідність амбіцій здібностям. За результатами опитувань українських студентів [23], близько 80% назвали можливість кар'єрного зростання найбільш важливим фактором привабливості компанії як роботодавця.

Говорячи про перспективи працевлаштування випусників у відому компанію, неминує питання конкурентоспроможності претендента. При цьому, спираючись на вибір Україною інноваційної моделі

соціально економічного розвитку, однією з ключових переваг якої є вихід на європейський простір, питання конкурентоспроможності вже не є суто внутрішнім, а передбачає конкуренцію на міжнародних ринках праці. Загалом, статистика останніх років свідчить на користь якості знань випусників українських вишів, але при цьому українські випусники значно поступаються закордонним колегам у вміннях ці знання застосовувати. Це є наслідком поганої організації виробничої та наукової практики в процесі навчання. На жаль, в Україні практика у ВНЗ має чисто показовий характер. Результатом є брак практичних навичок на тлі доволі високого рівня теоретичних знань. Проходження якісної практики дозволяє перетворити інтелектуальний потенціал у конкретні переваги.

Тема проблем працевлаштування випусників ВНЗ в Україні, на жаль, є ширшою, ніж хотілося б. Зовнішнє занепокоєння держави працевлаштуванням молодих спеціалістів максимальне втілення знаходить в юридично слабких і недосконалих додатках до законів, у той час як насправді даний прошарок населення потребує реальної підтримки з боку держави.

Система організації надання вищої освіти є вкрай розбалансованою. На сьогодні акцент припадає цілком на отримання одних лише теоретичних знань, які при цьому не завжди є актуальними.

Процес осмислення та коригування необхідних напрямків роботи держави є складним і тривалим. Разом з тим, впровадження відповідних заходів є невід'ємною ланкою в процесі переходу до інноваційної моделі економіки. Серед першочергових завдань перед державою стоїть реформування законодавчих актів, які стосуються працевлаштування молоді. Не менш важливим є часткове зміщення пріоритетів підготовки спеціалістів у ВНЗ – для цього пропонується перейняти досвід організації навчального процесу в європейських країнах.

ВИСНОВКИ

По-перше, підписання Україною Болонської угоди поставить національні університети в умови жорсткої конкуренції з іноземними ВНЗ, а отже, першочерговим завданням у даному контексті є:

- ✦ заходи для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних освітніх послуг;
- ✦ побудова освітнього процесу з використанням інформаційних, освітніх та інноваційних технологій;
- ✦ зміни в навчальних планах.

По-друге, зміни, які стосуються глобальних трансформацій освітнянського сектора, передбачають впровадження таких змін, як постійний моніторинг ринку освітніх послуг і ринку праці, відслідковування відповідності попиту та пропозиції робочої сили серед молоді, розробка методів заохочення роботодавців до наймання молодих спеціалістів та розробка механізмів нарощування та збереження інтелектуального потенціалу покоління.

Впровадження вказаних заходів сприятиме поступовому налагодженню ситуації на ринку праці, а також дасть змогу українським випускникам позиціонувати себе як перспективних та вигідних працівників. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Лазор Л. І.** Труд молодёжи в условиях рыночной экономики: новые концептуальные подходы / Л. И. Лазор // Актуальні проблеми права: теорія і практика : зб. наук. пр. – Луганськ : Вид-во Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля, 2012. – № 23. – С. 9–16.
2. **Вирина І. В.** Формирование и развитие конкурентоспособности молодых специалистов на рынке труда : автореф. дисс. ... канд. экон. наук / И. В. Вирина. – М., 2007. – 24 с.
3. **Разумова Т. О.** Випускники вищих учебных заведений на рынке труда : автореф. дисс. ... д-ра экон. наук / Т. О. Разумова. – М., 2009. – 48 с.
4. **Якубова А. С.** Система принципів реалізації права молоді на працю / А. С. Якубова // Актуальні проблеми права: теорія і практика : зб. наук. пр. – Луганськ : Вид-во Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля, 2012. – № 25. – С. 630–637.
5. Про затвердження Порядку працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 1996 р. № 992 // Урядовий кур'єр. – 1996. – С. 191–192.
6. Кодекс законів про працю України : затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50 (Додаток). – С. 375.

7. Про зайнятість населення : Закон України від 1 березня 1991 р. № 803-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 14. – С. 170.

8. Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів : Указ Президента України від 23 січня 1996 р. № 77/96 // Урядовий кур'єр. – 1996. – С. 15–16.

9. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 23.03.2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

10. Газета.eu. Вплив асоціації з ЄС на ринок праці України – 22.09.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrgazeta.eu/economica-21/ekonomika-eu/18070-vplyv-asociacii-z-jes-na-rynok-praci-ukrajiny>

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Доповідь «Ринок праці у I півріччі 2014 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

12. Статистичний щорічник України за 2008 рік. – К. : Держкомстат, 2009. – 567 с.

13. Статистичний щорічник України за 2009 рік. – К. : Держкомстат, 2010. – 567 с.

14. Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К. : ТОВ «Август-трейд», 2011. – 560 с.

15. Статистичний щорічник України за 2011 рік. – К. : ТОВ «Август-трейд», 2012. – 559 с.

16. Статистичний щорічник України за 2012 рік. – К., 2013. – 552 с.

17. Статистичний щорічник України за 2013 рік. – К., 2014. – 533 с.

18. Статистичний бюлетень за 2011 рік. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/11 навчального року. – К. : Держ. служба статистики України, 2011. – 203 с.

19. Статистичний бюлетень за 2012 рік. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011/12 навчального року. – К. : Держ. служба статистики України, 2012. – 215 с.

20. Статистичний бюлетень за 2013 рік. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2012/13 навчального року. – К. : Держ. служба статистики України, 2013. – 184 с.

21. Статистичний бюлетень за 2014 рік. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/14 навчального року. – К. : Держ. служба статистики України, 2014. – 161 с.

22. Сайт hh. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hh.ua/article/16565>

23. UBR. Где мечтают работать украинские студенты [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ubr.ua/labor-market/ukrainian-labor-market/gde-mechtaut-robotat-ukrainskie-studenty-332810>

REFERENCES

- “Hazeta. eu. Vplyv asotsiatsii z YeS na ryнок pratsi Ukrainy” [Hazeta. eu. Impact of association with the EU labor market of Ukraine]. <http://ukrgazeta.eu/economica-21/ekonomika-eu/18070-vplyv-asociacii-z-jes-na-rynok-praci-ukrajiny>
[Legal Act of Ukraine] (1996).
[Legal Act of Ukraine] (1971).
[Legal Act of Ukraine] (1991).
[Legal Act of Ukraine] (1996).
[Legal Act of Ukraine] (2000). www.rada.gov.ua
Lazor, L. I. “Trud molodezhi v usloviyakh rynochnoy ekonomiki: novyye kontseptualnye podkhody” [The work of young peo-

ple in a market economy, new conceptual approaches]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka*, no. 23 (2012): 9-16.

Razumova, T. O. "Vypuskniki vysshikh uchebnykh zavedeniy na rynku truda" [University graduates in the labor market]. *Avtoref. dis. ... d-ra ekon. nauk*, 2009.

"Rynok pratsi u I pivrichchi 2014 roku : dopovid" [The labor market in the first half of 2014: report]. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2008 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2008]. Kyiv: Derzhkomstat, 2009.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2009 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2009]. Kyiv: Derzhkomstat, 2010.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2010 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2010]. Kyiv: Avhust-treid, 2011.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2011 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2011]. Kyiv: Avhust-treid, 2012.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012]. Kyiv, 2013.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2013 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2013]. Kyiv, 2014.

Statystychnyi biuleten za 2011 rik. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2010/11navchalnoho roku [Statistical Bulletin for 2011. Basic indicators of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of 2010 / 11navchalnoho year]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2011.

Statystychnyi biuleten za 2012 rik. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2011/12 navchalnoho roku [Statistical Bulletin 2012. Basic indicators of

higher educational institutions of Ukraine at the beginning of the 2011/12 academic year]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012.

Statystychnyi biuleten za 2013 rik. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2012/13 navchalnoho roku [Statistical Bulletin for 2013. Basic indicators of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of the 2012/13 academic year]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2013.

Statystychnyi biuleten za 2014 rik. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2013/14 navchalnoho roku [Statistical Bulletin for 2014. Basic indicators of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of the 2013/14 academic year]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2014.

Sait hh. <http://hh.ua/article/16565>

"UBR. Gde mechtaiut rabotat ukrainskie studenty" [UBR. Where the dream of working Ukrainian students]. <http://ubr.ua/labor-market/ukrainian-labor-market/gde-mechtaut-rabotat-ukrainskie-studenty-332810>

Virina, I. V. "Formirovanie i razvitie konkurentosposobnosti molodykh spetsialistov na rynku truda" [Formation and development of the competitiveness of young professionals in the job market]. *Avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk*, 2007.

Yakubova, A. S. "Systema pryntsyviv realizatsii prava molodi na pratsiu" [The system of the principles of the right of young people to work]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka*, no. 25 (2012): 630-637.